

ABONEMENT

Pour un an D. 2
Edition spéciale 500 Ptrs.

ADRESSE

"İdjtihad,,Constantinople

Téléph. St. 865
XXV ème ANNÉE
15 Fevrier 1930

İCTİHAT

Türkçe ve Fransızca
İLMÎ, EDEBÎ, İKTİSADÎ
No: 292

ABONEMBN:

Seneliği [24 Nüsha] Türki-
ye için 21/2, harıç için 2
D. Âlâ kâğıdı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihat Evi

Tarihi Te'sisi:
1904 — Genève
Yirmi beşinci sene
28 Şubat 1930

cuklar arasında kendisine mütevazı fakat ulvî bir me'va bulmuştu. Bostonun tanınmış ve müstakim bir ailesine mensup olan küçük Mary şen ve afacan bir çocuktur. Kız muallim mektebi bu yaramaz yavrudan kıymetli bir muallim yarattı. Yirmisini çok geçmeyen genç kız ilk hocalık kürsüsüne Adapazarı Amerikan mektebinde oturdu. Çok geçmeden o mektebin müdürlüğünü aldıktan sonra bu vazifesine izmitte ve İstanbul'da devam etti. Kalbi ne kadar temizse elleri de o kadar çalışkandı. Tabiatın hayatına bakacak olursak alâyişsiz, gürültüsüz bir faaliyet görürüz: Evde çocuklarımız, bahçede ağaç ve çiçeklerimiz haberimiz olmadan neşvu nema bulup büyürler. Her dakika, onlarda hayat bir az daha canlıdır. Miss Kinney'nin çalışması da böyleydi. Tabir caizse, ona "saiysiz çalışma" diyeceğim. Onun huzuriyle mektep her dakika, bilinmeden, duyulmadan, tekâmüle doğru ilerliyordu. Hiç bir talebeyi incitmeyen bu müşfik kadın mektepte en ufak bir intizamsızlığa yol açmamıştır.

"Cezasız terbiye" mefhumu, onun sevgile dolu kalbinden kuvvet almış ve hiç güçlük çekmeden hakikat olmuştu. Vazifeyi severek, isteyerek yapmak ruhta ne yüksek bir zevk uyandırır! Bu zevkin sönmeyen ışıkları onun gözlerinden hiç eksik olmamıştı. Yaşadığı memleketin kanunlarına, her vakit hörmekâr olmak bir müessesenin en asil borcudur. Mektebine, Miss Kinney işte bu ruhu aşlamış ve onun Türkiye Maarifinde diğer bir kaç mekteple beraber bu vadide en yüksek mevkii muhafaza etmesinde büyük bir âmil olmuştur. Onda ilk görüştüklerinde itimat yaratan bir kuvvet vardı. En muhafazakâr aileler bile kızlarını ona emniyet etmekte tereddüt etmezlerdi. Mektepte kâmil bir aile ruhunun hakim olmasında en büyük ıftihar hissesi ona aitti. Fakat o hiç ıftihar etmezdi. Büyük bir ırfan muhitinde uyandırdığı sükûn ve asudeğinin gölgesinde gizlenmekten tatlı bir zevk duyardı. Anne gibi sevdiği kızları arasında dolaşmak, hele onlara ders vermek, bir şey öğretmek: Bu onun için âdeta bir ihtiyaçtı. Belli başlı bir hastalık geçirmemişti. Fakat onda sükûn veren, şifa veren bir hastalık vardı: Başkalarının saadetinde kendisini unutmak ve unutturmak. Bu unutturmak tevazüünün kendisini her vakit hatırdak saklatacak yaratıcı bir menba olacağını bir defa olsun düşünmüş mü idi bilmem. Sükûn içinde geçen hayatı ona, gene sükûn içinde bir ölüm hazırlamıştı. Onun çocukları ve onu

sevenler sakın ve debdebesiz bir merasimle onu gömdüler. Hayat ve ölüm tezatlarla doludur: Selviler altında ufakık bir boşluğa sığan bu vücut arkasında ne büyük bir boşluk açmıştı: saf ve masum çocuk kalplerinde: onu seven ve hörmek edenlerin ruhlarında ve nihayet ırfan havasında.

Kâzım Sevinç

YARATMALI! [Créer]

Yazan : Fransanın sabık Başvekilli

Edouard Herriot

— 4 —

O zamandanberi diğer mütefekkirler aynı nasihatı verdiler.

Berthelot gibi bir adam, her şeye intibak eden bir merakın ilcasile hakikatin teharrisinde hayatının sonunda da gençliğinin eşğinde olduğu kadar hararetli, Fransaya derin bir ihlas ile merbut olan bu zat bize haber verebildi ki, ilmin, iradeti beşerin, tecrübenin müşahedenin mütezayit nüfuzu, fikirlerin derunî inkişafı üzerine müesses bir terekki hakkındaki an'anevi telekkinin batiliğini ortaya çıkarmaktadır.[1] Classique denilen mektebin filosoflarına, mürebbilerine, politika, adamların biraz nahoş olan sert ve her şeyi ilme ve "laboratoire" a bağlayan bu "doctrine", bu felsefi akide ne devlet adamları tarafından ne efkârı umumiyeye tarafından kabul olunmadı.

Berthelot diyordu, ki İlm her şeye hakimdir; kat'i hizmetleri yalnız o görür. Talimatı dahilinde hareket etmeyen hiç bir kimse, hiç bir müessese bundan sonra muammer bir sultaya, devamlı bir nüfuza malik olmayacaktır. Zekâyı beşerin hududunu tevsi etmiş olduğun-

[1] Bilhassa Science et Morale adlı kitabına bakın. Paris, Calmann Levy.

dan dolayı Renan'ın tebrik ettiği zat son asrın nihayetine doğru böyle söylüyordu. Berthelot bu hakim fikri, tedrise ırkın terbiyesine, toprağın ıslahına tatbik ediyordu, fakat bu az mağrurane olan istintaç [Conclusion] larını yalnız güzide bir zümre kabul ediyordu. İlm ile politika arasında rabıta daima subut bulmıyordu.

Bundan başka, ilm vasıtasile bu ıslahat "doctrine" i bir çok muhasımlara tesadüf ediyordu. Hatta amerikada, sanai methodun [Methode industrielle] in müddeiyatına karşı deha namına protesto edecek bir Emerson bulundu [*] Emerson diyordu: telgrafsız ve gazsız, kibritsiz, lâstikden iskarpinsiz büyük bir adam oldu.

Christophe Colombe gövertesiz bir gemi ile Yeni Dünyayı keşfetti. Galilée sade ufak bir dürbinle kendinden sonra gelen hiç bir astronomun muvaffak olmadığı parlak bir surette bir sürü seyyareler buldu. Hudson ve Behring balıkçı gemileriyle mucizeler yaptılar. Napoléon askerin şecaati ferdiyesine istinat ederek açık orduğâhla Avrupayı feth etti. İlmin büyüklüğünü his etmiş olmakla ve müstakbel harbin havada olacağını sezecek kadar [**] ilmin atisini anlamış bulunmakla beraber Emerson ilmi icadı büyük adamlar için lüzumsuz ve kitlenas için tehlikeli addeder. Mügaleteyi red etmek kolaydır. Napoléon'un seadetini, Napoléon'un zaferini ilme karşı ilmin lüzumsuzluğunu isbaten ileri sürmek, bundan istiane etmek için cür'et lâzımdır. İsaac Newton, gençliğinden beri layenkatî ma vak'aların müşahedesi yahud kanunların teharrisi üstüne düşen adamın tam misali kalmaktadır. 1687 de

[*] M. Dugard in Ralph, waldo Emeson adlı kitabına bakın. Paris, Colin 1907 p. 241 ve müteakibi.

[**] Civilization Society and Solitude, texte cite a:1 p. 242.

yazmış olduğu büyük kitabının yalnız su unvanı: "**Philosophiae naturalis principia mathematica**," Bostonlu moralisti telekki ve tefsir tarzını tekzip etmeye kâfidir. [*]

Emerson'un tesiri sanai materialism [Matérialismeindustriell] in ifratlariyle aynı istikamette icrayı fi'il ederek Müttehidei Amerikada 1840'a doğru, kısmen mes'ul olduğu ve haklı olarak püritain karnavalı. [Carnaval puritain] tesmiye edilen Transcendentalisme buhranını davet ediyordu.

O sıradadır ki Harvard üniversitesinde rütbeli şair Thoreau Concord ormanlarının gerisinde bir kulübeye çekiliyor ve ağaç kabuğundan yapılmış bir çanta sırtında olduğu halde yayan seyahat etmek hususundaki kararını bildiriyordu. Filozof Alcott vergiyi te'diyeden imtina' ediyordu. Georges Ripley, yahud Hawthorn gibi muharrirler Fruitland ve Brook Farm transcendental zira'et cema'atlarını ["Communauté, lerini"] te'sis ediyorlardı. Bu ma'sum, zararsız bir épidé mia oldu. Azsürdü. Havvthorn tekrarsan'atine başlamak üzere çiftlik garsonu tahta konduğunu bıraktı ve inek sağmaktan vazgeçti. Georges Ripley gazeteciliğe atıldı.

Margret Fuller izdivacın nesirlerine hasrı iştigal etmek için transcendental çay suhbetlerini terk etti. Bizzat Emerson'un kendine nisbetini kabul etmeye mecbur olduğu bu safdilane irtica'dan güzel bulutlardan, acemiliklerine kadar yürekler acisi olan bir ruhaniyyete ["Spritualité" ye] doğru bir cehdden, derunî hayat lehinde necib ehli salib seferinden, ruhun [Esprit nın] hukukunu ilga etmek şöyle dursun onları tasdik iddiasında bulunan ve hatta bu hukuku zenginleştiren ilme karşı beyhude beddu'alardan başka bir şey kalmadı.

[*] Bir zekâyı feyyaz adlı küçük bir kitabımızın 32 inci sahifesine de bakın. A. D.

Fransada- bizimde transcendantalları-
mız oldu.

1870 harbinden sonra genç fransızlara [*] hitab ederek, hususi ve umumî himmetle hezimet yaralarından kurtulmuş bir Fransa, haricî ve dahilî hayatında yeniden ihya edilmiş bir Fransa yapmak için, bu gençlere Çareler arz etmeye çalışıyordu. M. Paul Bourget, nin memleketimizin merkezi sikletini kendisinde gördüğü bu metin "Bourgeoisie," üzerinde bir istinat noktası olmasını tavsiye ediyordu. Fakat, re'yi âm il intihab [Suffrage universel], muhasımı "erreur démocratique", Demokrat şî'ar idarenin daletine karşı ateşli, ve münhasiren an'ane

[*] Le Disciple. A un jeune homme.

ye merbut olan Disciple müellifi vatanperverliğinin hararet ve safiyyetine rağmen, "talent," inin meftumu olan gençliğe sun'î ve mahdud bir idéalden başka bir şey takdim etmemek halinde idi.

İlmî tefsiri, hakkında istikrahını izhardan fariğ olmadığı o 89 principlerine karşı çıkardığı vakit, ilmî sureti tefsiri pek şahsî kalır. [1] Daha serbest bir tenkit, eski Fransanın derin ve gizli salâbetine hayran olmakla beraber, faaliyeti içtimaiyeye kaide olarak bir çoğu terreddi etmiş olan mefhumları, gayri muayyen mefhumları vermeye kendisini mahkûm etmezdi.

[1] Voir Etudes et portraits III. Sociologie et littérature; De la vraie methode scientifique; le Realisme de Bonald.

İhlase Kaside

Avazi kudreti sığmaz dünyaya
Bünyadı şanına dardır bu arsa;
Mürüvvet bezminin zevki tam olmaz
Seven bir yürekte ihlas aylarsa

26 K. evel 1928 A. D.

Tevfik Fikret

ve

Psychanalyse Tetkikleri

Dr. A. İzzeddin

Lâkin (refoulement) tard aksülamelinin şiddetinden, valideye merbut ve tatmin edilememiş olan temaylatı şehvaniye, gayri meşrua kuvvetle defî ediliyor, ve buluşa has olan tenasuli vâkıalar silinmekden hali kalmıyor. Valideye, bütün hayat için rabt edilmiş olan Libido başka cereyan yolları arıyor.

Eski afacan çocuk, ciddi, ağırbaşlılaşıyor; anal-Saddique temayüller temizlik dürüstü, derslere fazla dikkat şekline inkılab ediyorlar..

Fikret muallimlere bile ilkayi hürmete çalışıyor. Vakaa her yerde validenin hayali aranıyor, [ona benzeyen bir zevce intihab edildiğini gördük]. Fikret artık ilelebet meshur, ve valideye sadık... sönük bir aşka mahkûmdur. Şairin asarında kadın hep müphem, — tabii

burada gayri meşur homosex(-) ualite ninde yardımı var! — esiri bir hayal halinde beliriyor. Freudun Leonard için söylediği sözler aynile burada tekrar edilebilir: "Libdo nun pek az bir kısmı tenasuli işlere tahsis edilecek ve bu küçük kısım kahilin dumura uğramış hayatı tenasuliyesini temsil edilebilecektir." Kahalete doğru bulugda (sublime) itila eden kısımlar senat ve şiir yoluna dönererek, kısmen, tard dan (refoulement) kurtulmaya, eski aşkı ikaa çalışacak, homosexuel aksamda yine etfale avdet edecek, Fikret pedagog, muallim olacaktır. Bulugda sönmesi lâzım olan peder husumeti şekilden şekle girerek nazırlara, hükûmete, Abdulhamide ittihadı terakkiye inıtaf edecektir... Muhite ademi intibak bu suretle doğmuş ve Fikret son devreye gelmiştir.

Lâkin bütün bu aksülameller arasında ilk çocukluk tenasuliyetinin tali unsurları (narsisik) ve (anal-erotik) unsurlar asar da kendilerini göstermekden hali kalma-